

TNO-rapport**TNO 2016 - R10264****Meerjaren Speurwerkprogramma 2015-2018
Voortgangsrapportage 2015 Thema Arbeid &
Gezondheid****Gezond Leven**Utrechtseweg 48
3704 HE Zeist
Postbus 360
3700 AJ Zeistwww.tno.nl

T +31 88 866 60 00

F +31 88 866 87 28

Datum	19 februari 2016
Auteur(s)	P.M. Bongers, S Detmar, V. Hildebrandt, D.J. van Putten
Exemplaarnummer	1
Oplage	
Aantal pagina's	26
Aantal bijlagen	
Opdrachtgever	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Autorisatie:	Dr. Niek Snoeij
Functie	Managing Director Thema Healty Living

Handtekening

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Vraaggestuurd Programma Gezond Veilig en Productief werken.....	4
2.1	Ontwikkelingen in het afgelopen jaar.....	4
2.2	Highlights	5
2.3	Output en kennisoverdracht	8
3	Vraaggestuurd Programma Levenslang Gezond	13
3.1	Gezond en Veilig Opgroeien	13
3.2	Lang Gezond en Actief Leven	18
4	Ondertekening	26

1 Inleiding

Het maatschappelijk thema Arbeid & Gezondheid omvat het:

- VP Gezond, Veilig en Productief werken: P204 (Contactpersoon: P.M. Bongers).
- VP Levenslang Gezond: P201 (Contactpersoon: P.M. Bongers).

Het VP Gezond, Veilig en Productief werken (kortheidshalve ook wel VP Arbeid genoemd) is afgestemd met het ministerie van SZW. Dit ministerie is ook regievoerder van het maatschappelijk thema.

Het VP Levenslang Gezond is afgestemd met het ministerie van VWS. Dit ministerie is als participierend departement in dit maatschappelijk thema betrokken bij de het VP Levenslang Gezond.

De hoofdlijnen van onderzoek in het VP Gezond, Veilig en Productief werken (P204) zijn 'Gezond en veilig werken', 'Duurzame inzetbaarheid', 'Inclusieve en innovatieve regio's', 'Veranderende arbeidsverhoudingen' en 'Arbeid en gezondheidszorg'. Hier zal hier nader op worden ingegaan hoofdstuk 2.

Het VP Levenslang Gezond (P201) omvat twee onderzoekslijnen: Lang Gezond en Actief Leven (LGAL) en Gezond en Veilig Opgroeien (GVO).

De activiteiten van LGAL zijn gericht op: 1. Persoonlijke ondersteuning voor burgers, 2. Ondersteuning van professionals en vrijwilligers en 3. Ondersteuning van lokaal beleid. De activiteiten van GVO zijn gebundeld in drie onderwerpen die gezamenlijk de totale levensloop van voor de geboorte tot jongvolwassenheid omvatten: 1. Verloskunde en kraam, 2. Gezond opgroeien en opvoeden, 3. Vitale kind. In hoofdstuk 3 wordt nader op het VP Levenslang Gezond ingegaan.

Voor beide VP's is de heroverweging inzet SMO door TNO een belangrijke ontwikkeling geweest in 2015. Deze heroverweging heeft geleid tot een reductie van de beschikbare SMO voor 2016 en verder. Hierover hebben ook gesprekken plaatsgevonden met de ministeries van SZW en VWS.

Als gevolg van de heroverweging wordt het VP Levenslang Gezond gestopt per 1 januari 2016. Binnen dit VP is LGAL opgeheven en het budget voor GVO gehalveerd. Voor het VP Gezond, Veilig en Productief werken geldt een forse reductie van de SMO in vergelijking met het voor 2015 beschikbare budget.

Binnen de onderzoekslijn GVO zal de aandacht zich in 2016 en verder vooral richten op preventie en het ontwikkelen en benutten van methodes om vroeg te signaleren en vroeg te interveniëren. In de regio wordt het aanbod (ondersteuning professionals, ontwikkelen instrumenten en monitoring) gericht op integratie van de drie decentralisaties van de gemeentes: maatschappelijke ondersteuning, participatie en jeugdbeleid. Ook zal nadrukkelijk aansluiting gezocht worden bij de topsectoren LSH en Agrifood. Hierbij wordt samen gewerkt met de andere Gezond Leven roadmaps Predictive Health Technologies en Food&Nutrition.

Voor het VP Gezond, Veilig en Productief werken geldt dat de hoofdlijnen van het programma voor 2016 zijn vastgesteld in intensieve besprekingen met de regievoerder van het maatschappelijk thema. Het programma is in lijn met de onderwerpen van 2015 maar de focus is verder aangescherpt op drie onderwerpen: 'Innovaties voor gezond en veilig werken', 'Veranderende arbeidsverhoudingen en flexibele arbeidsmarkt' en 'Inclusieve innovatie in de regio'. In overleg met het Ministerie is ook het separate taakfinancieringsprogramma MAPA ingevuld.

2 Vraaggestuurd Programma Gezond Veilig en Productief werken

2.1 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

De activiteiten in het VP Gezond, Veilig en Productief werken (P204) zijn gebaseerd op het Meerjaren Speurwerkprogramma 2015-2018 en aanvullende input van private partijen en overheid (SZW). In 2015 heeft het vraaggestuurd onderzoeksprogramma vorm gekregen in de volgende hoofdlijnen.

- Interventies Occupational Safety and Health (OSH): verder terugdringen van beroepsziekten en bedrijfsongevallen in Nederland.
- Duurzame inzetbaarheid/Mentale gezondheid: bevorderen van participatie in betaald werk met behoud van een goede gezondheid en productiviteit.
- Monitoring van Arbeid: kennis verkrijgen over (trends in) de kwaliteit van arbeid, de arbeidsmarkt en het breed toegankelijk maken van deze kennis.
- Inclusieve en innovatieve regio: economische bedrijvigheid en groei van bedrijven in een regio combineren met meer werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- Veranderende arbeidsverhoudingen in een flexibele arbeidsmarkt: kennis en handvatten voor beleid genereren met betrekking tot de hedendaagse arbeidsflexibiliteitsvraagstukken en de relatie tussen flexibilisering en sociale zekerheid.
- Arbeid en Gezondheidszorg: ontwikkelen en evalueren van effectieve modellen voor geïntegreerde zorg in proeftuinen.

Daarnaast is een aparte hoofdlijn ingericht voor het voorbereiden en realiseren van partnerships op bovengenoemde hoofdlijnen.

Wat betreft de uitvoering van het 2015 programma geldt dat stakeholders op verschillende wijze betrokken zijn bij de ontwikkeling van het programma. Door middel van periodieke bijeenkomsten zijn stakeholders geïnformeerd en betrokken bij de onderzoeksprogrammering, tussentijdse uitkomsten en eventuele bijstellingen. Deze betrokkenheid kan zich ook vertalen in het participeren in bepaalde programma's door middel van financieel commitment. Voor vrijwel alle onderdelen binnen het programma geldt dat stakeholders betrokken zijn in een klankbordgroep dan wel onderdeel zijn van zogenoemde proeftuinen of 'living labs' waarin experimenten en pilots worden uitgevoerd. Deze proeftuinen kunnen, antwoord geven op de vraag of instrumenten/methoden die ontwikkeld zijn ook effectief en doelmatig kunnen worden ingezet in de dagelijkse praktijk van arbeidsorganisaties, maatschappelijke organisaties en professionals. De uitkomsten hiervan geven ook richting aan de implementatie om grootschalige toepassing mogelijk te maken.

Verder wordt impact gerealiseerd door het versterken van de (inter-)nationale kennispositie. Dit wordt gerealiseerd door samenwerking in kenniscentra en in (inter-)nationale netwerken. Op deze wijze wordt een breed inzetbare kennisbasis opgebouwd die aansluit bij (inter-) nationale ontwikkelingen en afgestemd is op de complexe maatschappelijke vraagstukken binnen het innovatiegebied Arbeid.

Concrete voorbeelden daarvan zijn de EU projecten en de door het bedrijfsleven gesponsorde projecten binnen het programma.

In 2015 heeft een werkbezoek van SZW plaatsgevonden onder leiding van de Directeur-Generaal Sociale Zekerheid en Integratie (juni 2015). Dit werkbezoek is naar tevredenheid van SZW verlopen.

2.2 Highlights

2.2.1 Highlights onderzoekslijn Gezond werken met gevaarlijke stoffen

TNO richt zich in deze onderzoekslijn op het terugdringen van beroepsziekten, in het bijzonder chronische longaandoeningen. Het gaat daarbij om aandoeningen die worden veroorzaakt door een te hoge belasting aan gevaarlijke stoffen op de werkplek. In Nederland overlijden per jaar circa 3000 mensen aan de gevolgen van beroepsziekten, en daarvan zijn er bijna 2.000 te wijten aan blootstelling aan stoffen. Van de 50.000 nieuwe beroepsziekten per jaar worden er naar schatting 17.000 veroorzaakt door stoffen.

In deze onderzoekslijn zijn in 2015 verschillende successen behaald.

Lastoorts

Woensdag 14 oktober ontving TNO samen met haar partners Translas en iTanks, in Brussel de EARTO Innovation Award 2015 voor de 7XE Extractor lastoorts.

Lasrook bevat stoffen en gassen die schadelijk zijn voor de gezondheid. Te veel lasrook inademen geeft een verhoogde kans op astma, bronchitis, COPD en aantasting van het zenuwstelsel. Daarom zijn er strenge grenswaarden gesteld voor het lasrookgehalte in de lucht. De 7XE Extractor is de eerste lastoorts die lasrook direct bij de bron wegzuigt zonder in te leveren op de laskwaliteit. Met een reductie van 90 tot 95% lasrook voldoet de lastoorts ruimschoots aan de gestelde grenswaarden. Dit betekent een gezondere werkplek voor zo'n 650.000 lassers in Europa. Bovendien leidt de lastoorts tot een jaarlijkse totale kostenreductie per lasser van circa € 3.000 als gevolg van onder meer lagere gezondheidskosten, minder verzuim en uitval, minder productieverlies door beschermingsmaatregelen, lagere investering in las- en afzuigapparatuur en lagere ventilatie- en energiekosten. De 7XE Extractor die de schadelijke lasrook direct bij de bron afzuigt, is een gezamenlijke ontwikkeling van de Nederlandse fabrikant van lastoortsen Translas, het innovatieplatform iTanks en TNO.

Verfspuit

In september 2015 is het project "De beheersing van spuitnevel door ontwikkeling van een innovatieve verfspuit" van start gegaan. Dit project wordt uitgevoerd met en gecofinancierd door drie partners: Rasco Clemco, BILFINGER en iTanks. Dit project heeft als doel om zoveel mogelijk van de in de lucht gebrachte verf op het

oppervlak terecht te laten komen, zodat er: 1) weinig verlies van (kostbaar) verfproduct optreedt, 2) er zo min mogelijk nevel in de lucht terecht komt die door personen ingeademd kan worden en tot gezondheidsschade kunnen leiden, of onbedoeld op omliggende objecten terecht komt, 3) er zo min mogelijk verf in het milieu terecht komt en schade veroorzaakt aan ecosystemen, 4) minimalisatie van beheerssystemen zoals spuitcabines, filterinstallaties en filters. Dit project is inmiddels in volle gang en de eerste experimenten zijn uitgevoerd.

Internationalisering

Via de website www.stofvrijwerken.tno.nl wordt veel kennis over stofvrij werken beschikbaar gesteld. Documenten, instrumenten zijn nu ook beschikbaar gemaakt in het Engels om het internationale bereik te vergroten.

2.2.2 *Highlights onderzoekslijn Inclusieve innovatie in de regio*

In Nederland zitten circa 1,5 miljoen mensen met verdienvermogen structureel langs de kant. Het niet benutten van dit verdienvermogen kost jaarlijks 25 miljard euro aan collectieve voorzieningen.

Deze onderzoekslijn richt zich in het bijzonder op de onderkant van de arbeidsmarkt en beoogt door een samenhangende aanpak, in samenwerking met gemeenten, bedrijven en opleiders de re-integratie vanuit een uitkering naar werk te bevorderen. In deze onderzoekslijn zijn in 2015 verschillende successen behaald.

EU

Het projectvoorstel van Orionis/Walcheren (gemeenten Middelburg, Veere en Vlissingen) en TNO in het kader van het EU Programme for Employment and Sociale Inclusion (EaSI)-programma is in augustus 2015 gehonoreerd. Dit programma richt zich op het bevorderen van een duurzame en kwalitatief hoge werkgelegenheid. Om op deze wijze bij te dragen aan bestrijden van sociale exclusie en armoede en verbeteren van arbeidsomstandigheden. Het betreft een driejarig project, totale kosten 1,7 miljoen euro. Het speelveld van uitvoeringsorganisaties in de regio is veranderd ten opzichte van de situatie ten tijde van het schrijven van de aanvraag. Dit betekent dat er in de eerste maanden van het project veel tijd is besteed aan het inpassen van de belangrijkste stakeholders in het project en het uitbreiden van de projectorganisatie met deelnemers uit de nieuwe uitvoeringsorganisatie voor zorg en welzijn.

Werkplein Hart van West-Brabant en TNO

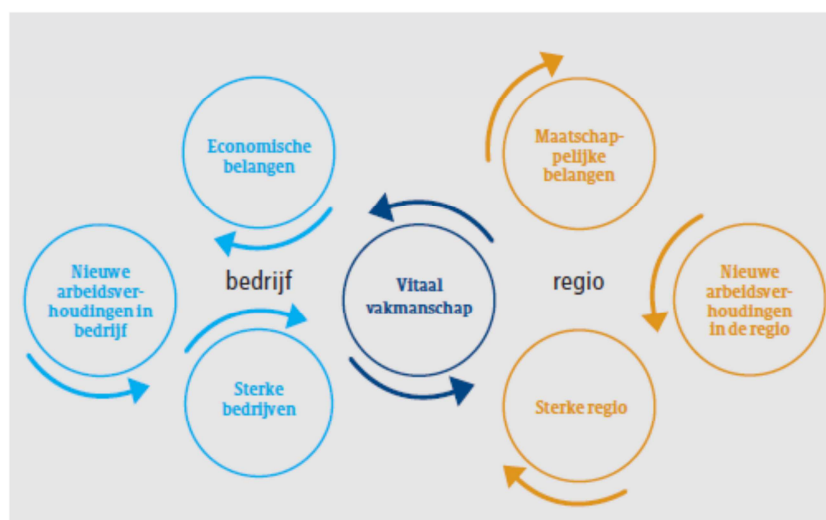

In 2015 is een samenwerkingsverband aangegaan tussen Werkplein Hart van West-Brabant (samenwerkingsverband van 6 gemeenten) en TNO. De ambitie van het Werkplein Hart van West-Brabant is de beste sociale dienst van Nederland te zijn, en het hart te vormen van een innovatieve en inclusieve regio. TNO zal kennis inbrengen en ontwikkelen en gezamenlijke projecten voorbereiden.

Essay onderkant arbeidsmarkt

TNO heeft samen met SCP, RIVM, UWV en CPB een bijdrage geleverde aan een SZW Essay over de onderkant van de arbeidsmarkt. In de bijdrage van TNO wordt ingegaan op de vraag waarom het effect van alle re-integratie inspanningen van de afgelopen decennia de gemoederen bezig blijft houden. En hoe kennisontwikkeling en innovatie van het werk van professionals op dit domein, een oplossing kan bieden voor de nog steeds aanwezige grote vraagstukken in dit domein van de sociale zekerheid.

2.2.3 *Highlights onderzoekslijn Veranderende arbeidsverhoudingen in een flexibele arbeidsmarkt*

Deze onderzoekslijn richt zich op het ontwikkelen van kennis en handvatten voor beleid en praktijk met betrekking tot vraagstukken over arbeidsflexibiliteit. In het eerste jaar van het nieuwe meerjarenprogramma zijn de volgende successen behaald.

Cases omgaan met flexibilisering

Om meer inzicht te krijgen in hoe je in de praktijk op een gebalanceerde manier kunt omgaan met (interne dan wel externe) flexibilisering zijn in samenwerking met 10 bedrijven lessen en aanbevelingen opgesteld. Deze zijn opgenomen in de

publicatie 'Gebalanceerde flexibiliteit' (zie: <http://brandsync.nu/bladerbare-pdf/gebalanceerde-flexibiliteit/>). Deze publicatie is gepresenteerd tijdens een masterclass met de betrokken bedrijven op 24 november 2015.

Veilig oversteken van werk naar werk

TNO heeft in samenwerking met externe experts (Peter van Lieshout, Ton Wiltthagen, Irmgard Borghouts) aan de hand van 10 praktijkvoorbeelden een analyse gemaakt van de aanleiding voor transities van werk naar werk en activiteiten die de arbeidsmobiliteit kunnen vergroten. Dit heeft geleid tot de publicatie *Veilig Oversteken* (<https://www.tno.nl/nl/over-tno/nieuws/2015/9/inspiratiegids-met-tien-praktijkvoorbeelden-over-van-werk-naar-werk/>). Deze gezamenlijke publicatie van de branche-organisatie voor uitzenders ABU, de werkgeversorganisatie AWWN en TNO, is 3 september 2015 aangeboden aan minister Asscher.

Lector Nieuwe arbeidsverhoudingen

In 2015 is de programmaleider van deze onderzoekslijn benoemd tot lector Nieuwe arbeidsverhoudingen aan de Hogeschool Windesheim Flevoland.

2.3 Output en kennisoverdracht

Rapporten

Blonk, R., & Hazelzet, A. (Eds.). (2015). *Van de bank aan de bak*. TNO.

Blonk, R. W. B., Van Twuijver, M. W., Van de Ven, H. A., & Hazelzet, A. M. (2015). *QuickScan wetenschappelijke literatuur gemeentelijke uitvoeringspraktijk*. Leiden: TNO. Publ.nr. R15061/060.13825/01.08.

Emmerik, M.L. van, Vroome, E.M.M. de & Bossche, S.N.J van den (2015), *Werkgevers Enquête Arbeid 2014: Methodologie en beschrijvende resultaten*. Leiden: TNO. ISBN 978-90-5986-464-1.

Hazelzet, A. M., & Van der Torre, W. (2015). *Professionalisering van klantmanagers in het sociale domein. Gewoon ... je werk goed willen doen?!*. Leiden: TNO. Publ.nr. R14128/060.07546/01.88.

Hazelzet, A.M., Eerenbeemt, J. van den (2015). *Verslag evaluatie eerste module Leergang Effectief Ontwikkelingsgericht Leidinggeven*. Leiden: TNO (vertrouwelijk).

Hooftman W.E., Mars G.M.J., Janssen, B.J.M, De Vroome, E.M.M. & Bossche, S.N.J. van den (2015). *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2014: Methodologie en globale resultaten*. Leiden/Heerlen: TNO/CBS.

Hooftman W.E., De Vroome, E.M.M. & Bossche, S.N.J. van den (2015 CONCEPT). *Trendanalyses op basis van de NEA: een beschouwing van de NEA-designwijzigingen in 2014*. Leiden: TNO.

Houtman, I. L. D., & de Vroome, E. M. M. (2015). *Jongeren, werkstress en flexibele arbeidscontracten*. Leiden: TNO.

Huijs, J. J. J. M., van den Eerenbeemt, J., Keer, M., & Snoek, J. C. D. (2015). *Vitaal vakmanschap : Eerste meting politie venlo (vertrouwelijk)*. Leiden: TNO.

Huijs, J. J. J. M., van Ven, H. A., & Keer, M. (2015). *Vitaal vakmanschap : Eerste meting facilitaire service van politie midden-nederland (vertrouwelijk)*. Leiden: TNO.

Kraan, K. Houtman, I. & Bossche, S. van den (2015 CONCEPT). *Trends in ziekteverzuim. Trendrapport Ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en arbeidsparticipatie arbeidsgehandicapten*. Den Haag: SCP.

Janssen, B.J.M., Torre, W. van der, Vroome, E.M.M. de, M. Mol, Janssen, B. & Bossche, S.N.J. van den. (2015). *Zelfstandigen Enquête 2015: Methodologie en globale resultaten*. Leiden/Heerlen: TNO/CBS.

Sanders, J. M. A. F., Keijzer, L. E., & van Emmerik, M. L. (2015). *Eindverslag vitaal vakmanschap SVB leiden (vertrouwelijk)*. Leiden: TNO.

Van Emmerik, M. L., de Vroome, E. M. M., & van den Bossche, S. N. J. (2015). *Werkgevers enquête arbeid 2014: Methodologie en beschrijvende resultaten*. Leiden: TNO.

Veilig oversteken: Inspiratiegids van-werk-naar-werktransities (2015). ABU, AWWN en TNO. (<https://www.tno.nl/nl/over-tno/nieuws/2015/9/inspiratiegids-met-tien-praktijkvoorbeelden-over-van-werk-naar-werk/>)

Gebalanceerde flexibiliteit (zie: <http://brandsync.nu/bladerbare-pdf/gebalanceerde-flexibiliteit/>).

Hoofdstukken

Preenen, P. T. Y., & Verbiest, S. (2015). *De relatie tussen inzet van flexmedewerkers en innovatie: Het gaat niet om hoeveel, maar om hoe. (Dynamiek op de Nederlandse Arbeidsmarkt (DNA) 2015)*. In Chkalova, K., Goudswaard, A., Sanders, J., & Smits, W., *Dynamiek Nederlandse Arbeidsmarkt (DNA)*, deel 3; de focus op flexibilisering (pp. 87-113). Den Haag: CBS. ISBN: 978-90-357-2035-0. ISSN: 2014-4552.

Van den Heuvel, S. G., & de Windt, A. (2015). *Health and health-related behaviour*. In H. M. Haselhorn, & W. Apt (Eds.), *Understanding employment participation of older workers : Creating a knowledge base for future labour market challenges* (pp. 50-51). Berlin: Federal Ministry of Labour and Social Affairs.

Van den Heuvel, S. G., de Windt, A., Beudeker, D., & Oude Mulders, J. (2015). *National report : Netherlands*. In H. M. Haselhorn, & W. Apt (Eds.), *Understanding employment participation of older workers : Creating a knowledge base for future labour market challenges* (pp. 80-81). Berlin: Federal Ministry of Labour and Social Affairs.

Proefschrift

Fenna Leijten. *Working longer in good health*.

Artikelen Internationaal

Bal, P. M., & Dorenbosch, L. (2015). *Age-related differences in the relations between individualised HRM and organisational performance: A large-scale employer survey*. *Human Resource Management Journal*, 25(1), 25-61.

Frins, W., Van Ruysseveldt, J., Van Dam, K., & Van den Bossche, S.N.J. (2016). *Older employees' desired retirement age: A JD-R perspective*. *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 31 Iss: 1, pp.34 – 49.

Havermans, B.M., Schelvis, R.M.C., Boot, C.R.L., Brouwers, E.P.M., Anema, J.R., Van der Beek, A.J. *Process variables in organisational stress management intervention (SMI) evaluation research: A systematic review*. Submitted.

Kivimäki, M., Jokela, M., Nyberg, S. T., Singh-Manoux, A., Fransson, E. I., Alfredsson, L., et al. (2015). *Long working hours and risk of coronary heart disease and stroke: A systematic review and meta-analysis of published and unpublished data for 603 838 individuals*. *The Lancet*, epub 19 August.

Leijten, F. R. M., Wind, A., van den Heuvel, S. G., Ybema, J. F., van der Beek, A. J., Robroek, S. J. W., et al. (2015). *The influence of chronic health problems and work-related factors on loss of paid employment among older workers*. Journal of Epidemiology and Community Health, 69(11), 1058-1065.

Preenen, P. T. Y., Oeij, P. R. A., Dhondt, S., Kraan, K. O., & Jansen, E. (accepted). *Job autonomy matters for young companies' performance growth*. (World Review of Economic Management and Sustainable Development).

Preenen, P. T. Y., Vergeer, R. A., Kraan, K. O., & Dhondt, S. (2015). *Labour productivity and innovation performance: The importance of internal labour flexibility practices*. Economic and Industrial Democracy. Advance online publication. doi:10.1177/0143831X15572836.

Preenen, P. T. Y., Verbiest, S., Van Vianen, A. E. M., & Van Wijk, E. (2015). *Informal learning of temporary agency workers in low-skill jobs: The role of self-promotion, career planning, and job challenge*. Career Development International, 20(4), 339-362. (IF: 1.290).

Schelvis, R.M.C., Wiezer, N.M., Van der Beek, A.J., Twisk, J.W.R., Bohlmeijer, E.T., Oude Hengel, K.M. *The effect of an organizational level participatory intervention in secondary vocational education on work-related health outcomes: results of a controlled trial*. Submitted.

Schelvis, R.M.C., Wiezer, N.M., Blatter, B.M., Van Genabeek, J.A.G.M., Oude Hengel, K.M., Bohlmeijer, E.T., Van der Beek, A.J. *Domain-specific process evaluation framework is applicable to study the implementation of an organizational level occupational health intervention in vocational schools*. Submitted.

Schelvis RM, Oude Hengel KM, Burdorf A, Blatter BM, Strijk JE, van der Beek AJ. *Evaluation of occupational health interventions using a randomized controlled trial: challenges and alternative research designs*. Publicatie: Scand J Work Environ Health. 2015 Jun 1. pii: 3505. doi: 10.5271/sjweh.3505

Van der Meer L, Leijten FR, Heuvel SG, Ybema JF, de Wind A, Burdorf A, Geuskens GA. *Company Policies on Working Hours and Night Work in Relation to Older Workers' Work Ability and Work Engagement: Results From a Dutch Longitudinal Study with 2 Year Follow-Up*. J Occup Rehabil. 2015 Aug 7. [Epub ahead of print].

Van Laethem, M., Beckers, D.G.J. Kompier, M.A.J., Kecklund, G., Van den Bossche, & Geurts, S.A.E. *Bidirectional relations between work-related stress, sleep quality and perseverative cognition* Journal of Psychosomatic Research (accepted for publication).

Vergeer, R., Kraan, K., Dhondt, S. & Kleinknecht, A. (2015). *Will 'structural reforms' of labour markets reduce productivity growth? A firm-level investigation*. European Journal of Economics & Economic Policy: Intervention.

Vries, J.D. de, Claessens, B.J.C., van Hooff, M.L.M., Geurts, S.A.E., van den Bossche, S.N.J., & Kompier, M.A.J. (2015). *Disentangling longitudinal relations between physical activity, work-related fatigue, and task demands*. International Archives of Occupational and Environmental Health, Epub 8 May.

Vroome E., Uegaki, K, van der Ploeg, C., Treutlein, D., Steenbeek R., Weerd, M. de, & van den Bossche, S. (2015). *Burden of sickness absence due to chronic disease in the Dutch workforce from 2007 to 2011*. J Occup Rehabil. 2015. [epub ahead of print].

Ziebertz, C.M., Hooff, M.L.M. van, Beckers, D.G.J., Hoofman, W.E., Kompier, M.A.J. & S.A.E. Geurts (2015). *The Relationship of On-Call Work with Fatigue, Work-Home Interference, and Perceived Performance Difficulties*. BioMed Research International, Article ID 643413, in press.

Vakpublicatie

Blatter, B., Dorenbosch, L., & Keijzer, L. (2015). *Naar een dashboard duurzame inzetbaarheid*. Over Werk, (2), 41-48.

Boneschansker, O., & Klein Hesselink, J. (2015). *Regionale verschillen in duurzame inzetbaarheid*. Tijdschrift Voor Arbeidsvraagstukken, 30(4), 353-364.

Bossche, S.N.J. van den, Muller, J., Smulders, P.G.W., & de Vroome, E.M.M. (2015). *Dalende autonomie werknemers risico voor innovatiekracht*. Economisch Statistische Berichten, 100(4711), 348-350.

Sanders, J. en Keijzer, L. (2015). *Verzekerd van vitaal vakmanschap*, PW De Gids.nl.

Sanders, J. en Keijzer, L. (2015). *Verzekerd van vitaal vakmanschap*, OR informatie 41,12, pp 24-25.

Smulders, P.G.W. (2015). *Technologische innovatie naar beroep en werkplek*. Economisch Statistische Berichten, 100 (4708, 23 april), 237-239.

Smulders, P.G.W. (2015). *Werk en burn-out van jongeren en ouderen vergeleken*. Geron, tijdschrift voor ouder worden en samenleving, 17-1, 61-64.

Torre, W. van der & Janssen, B. (2015). *Waarom kiezen mensen voor het zelfstandig ondernemerschap?* ESB (geaccepteerd voor publicatie).

Van den Bossche, S. N. J., Muller, J., Smulders, P. G. W., & de Vroome, E. M. M. (2015). *Dalende autonomie werknemers risico voor innovatiekracht*. Economisch Statistische Berichten, 100(4711), 348-350.

Vos, FSM (2015); *Bouwstenen voor verandering*. Inspiratiemagazine UtrechtZorg, november 2015.

Presentatie

Blonk R. *How evidence based is the guidance of unemployed to work? A brief review of the literature*. Times of Change: Society and the workplace 11-13 april 2016 Athene:

Hazelzet A. en K Putnik. *Trends and obstacles to employment of persons originating from vulnerable groups in the Netherlands*. Times of Change: Society and the workplace 11-13 april 2016 Athene

Hazelzet, A.M. *Gedragswetenschappelijke inzichten voor stimuleren vakmanschap bij gemeentelijke sociale diensten*. Presentatie op uitnodiging van ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Den Haag, 7 juli 2015.

Hazelzet, A.M. *Professionalisering. Gewoon ..... je werk goed willen doen?!* Presentatie bijeenkomst 'Kennis combineren is innoveren' georganiseerd door ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Den Haag: 15 juni 2015.

Houtman, I. (2015). *Working time and cardiovascular diseases*. Presentatie tijdens Research experts meeting on Working time patterns for a sustainable work bij European Foundation, Dublin: 7/8 december 2015.

Kraan, K. & Houtman, I. (2015). *Telework, ICT and mobile work in the Netherlands*. Presentatie tijdens Research experts meeting on Working time patterns for a sustainable work bij European Foundation, Dublin: 7/8 december 2015.

Kraan, K.O. & Sanders, J.M.A.F. (2015). *Effects of Sustainable Employability Policies on Organizational Performance. Paper presentation*, session: Organizational Justice and Sustainability: Approaches and Implications for the Bottom Line, 11th APA-NIOSH-SOHP 'Work, Stress, and Health Conference: Sustainable Work, Sustainable Health, Sustainable Organizations', Atlanta, GA, USA, May 6-9 2015.

Preenen, P. T. Y. (2015, June 10). *Arbeidsflexibiliteit en innovatie*. Invited talk for the SER and TNO (with Mariette Hamer and Paul de Krom). Leiden.

Runherd, J., Groot, L., Preenen, P. T. Y., & Putnik, K. (2015, April 24). *Flexible labour contracts and training*. Presentation given at Utrecht University. Utrecht, the Netherlands.

Sanders J. *Stay skilled old boy*. EAWOP, Oslo, 20-23 mei 2015.

Sanders J. *Masterclass Vitaal Vakmanschap*. Tilburg, 8 oktober 2015.

Van Emmerik M. en J. Vollebergh-Barbiers. *Vitaal Vakmanschap*. Presentatie op NPDI netwerkbijeenkomst, Driebergen, 8 september 2015.

Factsheets

TNO. (2015). *Factsheet trends in arbeid*. Leiden: TNO.

TNO. (2015). *Factsheet weet wat er speelt op de werkvloer met cijfers van Nea/Wea*. Leiden: TNO.

3 Vraaggestuurd Programma Levenslang Gezond

3.1 Gezond en Veilig Opgroeien

3.1.1 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

De propositie Gezond en veilig opgroeien bestaat uit drie kennisinvesteringsprojecten die gezamenlijk de totale levensloop van voor de geboorte tot jongvolwassenheid omvatten: 1. *Verloskunde en kraam*, 2. *Gezond opgroeien en opvoeden*, 3. *Vitale kind*. Deze lijnen hangen nauw met elkaar samen en richten zich op de gezondheid en veiligheid van het kind en de jeugdige, van voor de conceptie (min 10 maanden) tot 23 jaar.

Het kabinetsbeleid is er op gericht het kind centraal te stellen in het beleid en niet langer de instellingen, organisaties of departementen. In de keuzes van de thema's voor kennisontwikkeling komt dit terug. Waar preventie mogelijk lijkt, wordt in het programma gezocht naar momenten in de zorgketen waarop dit het beste werkt en het meeste effect sorteert. Er is veel aandacht voor het ontwikkelen van methoden van vroegsignalering en interventies en de inzet is gericht op normalisering, en versterken van eigen kracht van ouders en jeugdigen.

Het ontwikkelen, implementeren en evalueren van evidence-based kennis en innovaties voor het veld blijft de rode draad. Dit is duidelijk uit de inhoud van het programma. De kennis die binnen het VP in de loop van vele jaren is verworven op het terrein van ontwikkelen, implementeren en evalueren van preventieprogramma's gericht op lichamelijke problemen van kinderen, wordt in toenemende mate ingezet om evidence-based preventieve zorg te kunnen leveren voor kinderen die psychisch of sociaal in de knel dreigen te komen. Deze kennis is bijvoorbeeld ontwikkeld in de uitvoering van de werkzaamheden binnen de Academische werkplaats Jeugd en binnen de schoolse setting. Ook is er veel aandacht voor de ontwikkeling van een programma voor kinderen en jongeren van gescheiden ouders, het verleiden van jongeren via sociale media tot gezond gedrag en voor het ontwikkelen van signaleringslijsten om problemen vroegtijdig op te sporen.

Ook het feit dat de zorg voor jongeren meer gericht moet zijn op het normaliseren van opvoeden en op het ondersteunen van de ouders is terug te vinden in verschillende onderzoeksprojecten. Het ondersteunen van de JGZ en gemeenten hoe hier mee om te gaan, heeft vorm gekregen in diverse projecten, zoals het triage werkwijze voor de JGZ, het doorontwikkelen van een methodiek (SamenStarten app) voor gebruik bij huisbezoeken binnen de JGZ of het implementeren van een methode om jongeren feed back te geven op hun drankgebruik.

Tot slot is er toenemend aandacht voor het ontwikkelen van nieuwe zorgmodellen waarin meer ruimte is voor zelfmanagement en eigen verantwoordelijkheid, zoals bijvoorbeeld CenteringPregnancy en CenteringParenting.

Het programma GVO is uitgevoerd conform de afspraken met de Ministeries van SZW en van VWS, Directie Publieke Gezondheid. Voor de specifieke invulling en monitoring van het programma zijn er reguliere overleggen met vertegenwoordigers van het ministerie van VWS gehouden zowel binnen de directie publieke gezondheid als binnen de directie jeugdzorg en curatieve zorg. Daarnaast is regelmatig afstemming geweest over het programma met het Nederlands

Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), Nederlands Jeugd Instituut (NJI), ZonMw en het RIVM-Gezond Leven.

Het programma is uitgevoerd zoals gepland. Ook zijn de meeste resultaten, zoals gedefinieerd in de Kiprojecten, behaald. Wel is halverwege 2015 duidelijk geworden, dat TNO vanwege afnemende overheidsfinanciering besloten heeft in 2016 minder te investeren in het programma Gezond en Veilig opgroeien. Dit heeft ertoe geleid dat er intensief overleg heeft plaatsgevonden met VWS over de inzet en regievoering over de middelen van 2016. Er is besloten dat de kennislijnen samengevoegd worden en er met name geïnvesteerd zal worden op het doorontwikkelen en benutten van methodes om vroeg te signaleren, en vroeg te interveniëren. We hebben hierbij uitdrukkelijk aandacht voor het ontwikkelen van methoden die bruikbaar zijn in de hele keten van de zorg voor jeugd en die ondersteunend kunnen zijn voor het lokale beleid.

Daarnaast blijven we aandacht houden voor methodes waarbij ICT ingezet wordt om slimmer te kunnen signaleren en interveniëren. Hiervoor wordt echter ook nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de topsectoren LSH en Agrifood, via de roadmaps Predictive Health Technology en Food and Nutrition.

3.1.2 Highlight onderzoekslijn GVO

TNO ontwikkelt, beoordeelt en verbetert methoden die bijdragen aan een veilige en gezonde opgroei- en opvoedomgeving voor de jeugd. Een succesvol voorbeeld is het project gericht op een preventieve aanpak van de mogelijke gevolgen van (v)echtscheidingen voor jonge kinderen.

Per jaar komen in Nederland 95.000 scheidingen voor. Het is één van de meest impactvolle levensgebeurtenissen voor 70.000 thuiswonende kinderen. Deze gebeurtenissen vormen een risicofactor voor het ontstaan van gezondheidsklachten.

We ontwikkelden een onderbouwd preventief interventieaanbod voor jonge kinderen van gescheiden ouders: Stoere Schildpadden voor kleuters en Dappere Dino's voor 6 t/m 8 jarigen. In deze programma's leren kinderen probleemoplossende vaardigheden. Niet om de ouders weer bij elkaar te krijgen, maar om bespreekbaar te maken waar ze mee zitten en om zich beter te voelen. Op deze wordt bijgedragen aan het vergroten van de weerbaarheid van het kind.

Ook werken we samen met kennis- en praktijkpartners aan een zorgkaart voor beleid en praktijk.

We ontwikkelen momenteel een nieuwe media aanpak voor middelbare scholieren en begeleiding door schoolmaatschappelijk werk. En daarna starten we met de ontwikkeling van een nieuw laagdrempelig aanbod voor gescheiden ouders.

Het programma is uitgevoerd zoals gepland. Ook zijn de meeste resultaten, zoals gedefinieerd in de Kipprojecten, behaald. Wel is halverwege 2015 duidelijk geworden, dat TNO vanwege afnemende overheidsfinanciering besloten heeft in 2016 minder te investeren in het programma Gezond en Veilig opgroeien. Dit heeft ertoe geleid dat er intensief overleg heeft plaatsgevonden met VWS over de inzet en regievoering over de middelen van 2016. Er is besloten dat de kennislijnen samengevoegd worden en er met name geïnvesteerd zal worden op het doorontwikkelen en benutten van methodes om vroeg te signaleren, en vroeg te interveniëren. We hebben hierbij uitdrukkelijk aandacht voor het ontwikkelen van methoden die bruikbaar zijn in de hele keten van de zorg voor jeugd en die ondersteunend kunnen zijn voor het lokale beleid.

Daarnaast blijven we aandacht houden voor methodes waarbij ICT ingezet wordt om slimmer te kunnen signaleren en interveniëren. Hiervoor wordt echter ook nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de topsectoren LSH en Agrifood, via de roadmaps Predictive Health Technology en Food and Nutrition.

3.1.3 *Output en kennisoverdracht*

Rapporten

Lijster, G. P. A., & van der Ploeg, C. P. B. (2015). Bevordering van het gebruik van gehoorbescherming in de praktijk van het uitgaansleven in zoeterwoude. Leiden: TNO.

Schönbeck, Y., Hindori-Mohangoo, A., Masurel, N., & van der Pal-de Bruin, K.M. (2015). Aangeboren afwijkingen in nederland 2001-2013 : Gebaseerd op de landelijke perinatale registraties. Leiden: TNO.

van der Ploeg, C. P. B., Schönbeck, Y., Hirschenbeck, H., Woortmeijer, H., & Haas, M. (2015). Steekproefonderzoek naar de volledigheid van de uitvoering van de foetale rhesus D-typering en de postnatale anti-D-toediening. Leiden: TNO.

van der Ploeg, K., Zwaan, L., Houtman, I. L. D., Eysink, P., & van den Bossche, S. (2015). Maatschappelijke kosten van werkgerelateerde gezondheidsproblemen: Kosten van arbeidsongeschiktheid en zorg. Leiden: TNO.

van Putten, D. J., Bongers, P. M., & Detmar, S. (2015). Meerjarenprogramma 2015-2018 thema arbeid en gezondheid P204 prevention, work en health bijstelling 2016. Leiden: TNO.

van Sleuwen, B. E., Vink, R. M., van Stel, H., & Staal, I. I. E. (2015). Vimp prenatale huisbezoeken jgz (vertrouwelijk). Leiden: TNO.

van Straaten, H. L. M., van Dommelen, P., & Verkerk, P. H. (2015). Jaarverslag neonatale gehoorscreening in de neonatale intensive care units 2014. Zwolle: Isla.

Rapporten niet uitgegeven bij TNO

van der Ploeg, C. P. B., Schönbeck, Y., & Hirschberg, H. (2015). *Prenatale screening infectieziekten en erytrocytenimmunisatie (PSIE) : Proces monitor 2013*. Bilthoven ; Leiden: RIVM : TNO.

Artikelen Internationaal

de Vroome, E. M. M., Uegaki, K., van der Ploeg, C. P. B., Treutlein, D. B., Steenbeek, R., de Weerd, M., et al. (2015). Burden of sickness absence due to chronic disease in the dutch workforce from 2007 to 2011. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 25(4), 675-684.

Deurloo, J. A., & Verkerk, P. H. (2015). To screen or not to screen for adolescent idiopathic scoliosis? A review of the literature. *Public Health*, 129(9), 1267-1272.

Diderich, H. M., Dechesne, M., Fekkes, M., Verkerk, P. H., Buitendijk, S. E., & Oudesluys-Murphy, A. (2015). What parental characteristics can predict child maltreatment at the emergency department? considering expansion of the hague protocol. *Journal of Emergency Nursing*, 22(4), 279-281.

Diderich, H. M., Fekkes, M., Dechesne, M., Buitendijk, S. E., & Oudesluys-Murphy, A. M. (2015). Detecting child abuse based on parental characteristics: Does the hague protocol cause parents to avoid the emergency department? *International Emergency Nursing*, 23(2), 203-206.

Diderich, H. M., Pannebakker, F. D., Dexhesne, M., Buitendijk, S. E., & Oudesluys-Murphy, A. M. (2015). Support and monitoring of families after child abuse detection based on parental characteristics at the emergency department. *Child Health Care and Development*, 41(2), 194-202.

Diderich, H. M., Verkerk, P. H., Oudesluys-Murphy, A., Dechesne, M., Buitendijk, S. E., & Fekkes, M. (2015). Missed cases in the detection of child abuse based on parental characteristics in the emergency department (the hague protocol). *Journal of Emergency Nursing*, 41(1), 65-68.

Gärtner, F. R., de Bekker-Grob, E., Stiggelbout, A. M., Rijnders, M. E., Freeman, L. M., Middeldorp, J. M., et al. (2015). Calculating preference weights for the labor and delivery index: A discrete choice experiment on Women's birth experiences. *Value Health*, 18(6), 856-864.

Gärtner, F. R., de Miranda, E., Rijnders, M. E., Freeman, L. M., Middeldorp, J. M., Bloemenkamp, K. W. M., et al. (2015). Good reliability and validity for a new utility instrument measuring the birth experience, the labor and delivery index. *Journal of Clinical Epidemiology*, 68(10), 1184-1194.

Hermus, M. A., Wiegers, T. A., Hitzert, M. F., Boesveld, I. C., van den Akker-van Marle, M. E., Akkermans, H. A., et al. (2015). The dutch birth centre study: Study design of a programmatic evaluation of the effect of birth centre care in the netherlands. *BMC Pregnancy Childbirth*, 15(148)

Hollanders, J. J., Israëls, J., van der Pal, S. M., Verkerk, P. H., Rotteveel, J., & Finken, M. J. J. (2015). No association between transient hypothyroxinaemia of prematurity and neurodevelopmental outcome in young adulthood. *Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, 100(12), 4648-4653.

Hoogeboom, T. J., van Meeteren, N. L. U., Schank, K., Kim, R. H., Miner, T., & Stevens-Lapsley, J. (2015). Risk factors for delayed inpatient functional recovery after total knee arthroplasty. *BioMed Research International*, , 167643.

Klein Velderman, M., Dusseldorp, E., van Nieuwenhuijzen, M., Paulussen, T. G. W. M., Junger, M., & Reijneveld, S. A. (2015). Cultural, social and intrapersonal factors associated with clusters of co-occurring health-related behaviours among adolescents. *European Journal of Public Health*, 25(1), 31-37.

Lanting, C. I., van Dommelen, P., van der Pal-de Bruin, K. M., Bennebroek Gravenhorst, J., & van Wouwe, J. P. (2015). Prevalence and pattern of alcohol consumption during pregnancy in the netherlands. *BMC Public Health*, 15(723)

Lanting, C. I., & van Wouwe, J. P. (2015). Apgar score and risk of cause-specific infant mortality. *The Lancet*, 385(9967), 504-505.

Macfarlane, A. J., Blondel, B., Mohangoo, A. D., Cuttini, M., Nijhuis, J., Noval, Z., et al. (2015). Wide differences mode of delivery within europe: Risk-stratified analyses of aggregated routine data from the euro-peristat study. *British Journal of Obstetrics and Gynaecology*, , epub 9 mrt.

Nieuwenhuize, M., Downe, S., Gottfreðsdóttir, H., Rijnders, M., du Preez, A., & Vaz Rebelo, P. (2015). Taxonomy for complexity theory in the context of maternity care. *Midwifery*, 31(9), 834-843.

Offerhaus, P. M., de Jonge, A., van der Pal-de Bruin, K. M., Hukkelhoven, C. W. P. M., Scheepers, P. L. H., & Lagro-Janssen, A. (2015). Change in primary midwife-led care in the netherlands in 2000-2008: A descriptive study of caesarean sections and other interventions among 807,437 low risk births. *Midwifery*, 31(6), 648-654.

Offerhaus, P. M., de Jonge, A., van der Pal-de Bruin, K. M., Hukkelhoven, C. W. P. M., Scheepers, P. L. H., & Lagro-Janssen, A. (2015). Corrigendum to 'change in primary midwife-led care in the netherlands in 2000-2008: A descriptive study of caesarean sections and other interventions among 789,795 low risk births'. *Midwifery*, 31(6), 647.

Offerhaus, P. M., Otten, W., Boxem-Tiemessen, J., Jonge, A., van der Pal-de Bruin, K. M., Scheepers, P. L., et al. (2015). Variation in intrapartum referral rates in primary midwifery care in the netherlands: A discrete choice experiment. *Midwifery*, 31(4), e69-e78.

Schönbeck, Y., van Dommelen, P., Hirasing, R. A., & van Buuren, S. (2015). Trend in height of Turkish and Moroccan children living in the Netherlands. *Plos One*, 10(5), e0124686.

Stalman, S. E., Hellinga, I., van Dommelen, P., Hennekam, R. C. M., Saari, A., Sankilampi, U., et al. (2015). Application of the dutch, finnish and british screening guidelines in a cohort of children with growth failure. *Hormone Research in Pediatrics*, 84(6), 376-382.

Theunissen, M. H., Vogels, A. G., de Wolff, M. S., Crone, M. R., & Reijneveld, S. A. S. (2015). Comparing three short questionnaires to detect psychosocial problems among 3 to 4-year olds. *BMC Pediatrics*, 15(14)

Theunissen, M. H. C., Vogels, A. G. C., & Reijneveld, S. A. (2015). Punishment and reward. *Academic Pediatrics*, 15(1), 96-102.

van der Pal-de Bruin, K. M., van der Pal, S. M., Verloove-Vanhoricka, S., & Walther, F. J. (2015). Profiling the preterm or VLBW born adolescent; implications of the dutch POPS cohort follow-up studies. *Early Human Development*, 91(2), 97-102.

van der Ploeg, C. P. B., van den Akker-van Marle, M. E., Vernooij-van Langen, A. M. M., Elvers, L. H., Gille, J. J. P., Verkerk, P. H., et al. (2015). Cost-effectiveness of newborn screening for cystic fibrosis determined with real-life data. *Journal of Cystic Fibrosis*, 14(2), 194-202.

van Dommelen, P., Deurloo, J. A., Gooskens, R. H., & Verkerk, P. H. (2015). Diagnostic accuracy of referral criteria for head circumference to detect hydrocephalus in the first year of life. *Pediatric Neurology*, 52(4), 414-418.

van Dommelen, P., Verkerk, P. H., & van Straaten, H. L. (2015). Hearing loss by week of gestation and birth weight in very preterm neonates. *Journal of Pediatrics*, 166(4), 840-843.

van Gendt, A. W., van der Pal, S. M., Hermes, W., Walther, F. J., van der Pal-de Bruin, K. M., & de Groot, C. J. M. (2015). Reproductive outcomes of women and men born very preterm and/or with a very low birth weight in 1983 : A longitudinal cohort study in the netherlands. *European Journal of Pediatrics*, 17(6), 819-825.

Zetilin, J., Mortensen, L., Cuttini, M., Lack, N., Nijhuis, J., Haidinger, G., et al. (2015). Declines in stillbirth and neonatal mortality rates in europe between 2004 and 2010: Results from the euro-peristat project. *Journal of Epidemiology Community Health*, , epub 30 Dec.

Zwaveling-Soonawala, N., Trotsenburg, A. S., & Verkerk, P. H. (2015). The severity of congenital hypothyroidism of central origin should not be underestimated. *The Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism*, 100(2), E297-E300.

Artikelen Nationaal

Aalhuizen, I., & Rijnders, M. (2015). Wat biedt CenteringPregnancy bij een vierde zwangerschap? *Tijdschrift Voor Verloskundigen*, 40(2), 14-15.

Blanson Henkemans, O., Keij, M., Beckers, M., & Kamphuis, M. (2015). SamenStarten app ter ondersteuning van gesprek in de JGZ in nederland: Implementatie in gang [implementation of StartingTogether app supporting preventive youth health care in the netherlands]. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen TSG*, 93(2), 49-50.

Iyer, V. (2015). Lezen, werken en vrije tijd: Introspectie à la lalonde. *Ja!*, (34), 11.

Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. D. (2015). Langlopend grootschalig onderzoek naar kinderen

en jeugdigen in nederland: Wat heeft het gebracht en waar leidt het ons naartoe? *JGZ Tijdschrift Voor Jeugdgezondheidszorg*, 47(2), 36-40.

Klein Velderman, M., Pannebakker, F. D., & Reijneveld, S. A. (2015). Preventieve steun aan 6–8 jarige kinderen van gescheiden ouders: Hoe succesvol is het groepsprogramma dappere Dino's? *JGZ Tijdschrift Voor Jeugdgezondheidszorg*, 47(3), 42-46.

Rijnders, M., van der Kraan, A., Aalhuizen, I., van der Laan, N., Groessen, K., Goudsmit, M., et al. (2015). CenteringPregnancy: Een uitdagendere vorm vanzorg! tell me and I forget, teach me and I remember, involve and I learn. *Tijdschrift Voor Verloskundigen*, 40(1), 34-35.

van Buuren, S., Bezemer, R. A., Reijneveld, S. A., & L'Hoir, M. P. (2015). Predictie van groei vanaf jonge leeftijd: Curve matching' met de TNO groeivoorspeller [prediction of growth from an early age: Curve matching with the TNO growth predictor]. *Nederlands Tijdschrift Voor Geneeskunde*, 159, A8547.

van der Kraan, A., Groessen, K., Rijnders, M., & Aalhuizen, I. (2015). CenteringPregnancy ervaringen met studenten en opleiders. *Tijdschrift Voor Verloskundigen*, 40(3), 16-17.

3.2 Lang Gezond en Actief Leven

3.2.1 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

Het doel van het LGAL plan 2015 is een bijdrage te leveren aan het creëren van voorzieningen voor gepersonaliseerde preventie voor de burger. Het invoeren van gepersonaliseerde preventie betekent een transitie van nazorg naar voorzorg. Een belangrijk aspect hierbij is dat goede voorzieningen beschikbaar en toegankelijk zijn en zijn afgestemd met de behoeften en wensen van de burgers. Het vergt van alle partijen veranderingen in het dagelijks handelen. In het plan wordt daarom op al die niveaus, individu, intermediairen en beleid, gekeken wat er nodig is om uiteindelijk burgers te faciliteren om zo veel mogelijk een autonoom lang en vitaal leven te leiden. Technologie en specifiek ehealth kan een belangrijk e rol spelen in het vergroten van autonome keuzes en het stimuleren van zelfmanagement.

Het plan heeft de volgende drie deelplannen: 1. Persoonlijke ondersteuning voor burgers, 2. Ondersteuning van professionals en vrijwilligers en 3. Ondersteuning van lokaal beleid. Met deze drie deelplannen is gewerkt aan antwoorden op de volgende maatschappelijke vragen: 1. Hoe kunnen burgers met behulp van gepersonaliseerde preventie verleid worden tot keuzes die leiden tot een lang vitaal leven? 2. Hoe kunnen professionals en vrijwilligers het zelfstandig functioneren en het bevorderen van de vitaliteit van burgers zo goed mogelijk faciliteren? Hoe kunnen lokale en regionale partijen met beperkte middelen zo efficiënt mogelijk voorzien in de behoeften van burgers en/of cliënten? Gegeven de uitdagingen om burgers te ondersteunen bij het maken van gezonde keuzes, liggen belangrijke opdrachten in het 1. verkrijgen van inzicht in werkzame factoren van ehealth

interventies, 2. methodieken om beter aan te sluiten bij doelgroepen en hen te motiveren tot (blijvend) gebruik, en 3. in te zetten op meer voorspellende beslissingsondersteuningssystemen, en ehealth die op maat is gemaakt naar persoon, tijd en plaats. Door inzicht in deze aspecten en de daadwerkelijke toepassing kan duurzame impact van predictieve, participatieve, gepersonaliseerd preventie worden bewerkstelligd. Gegeven de uitdaging van de overheid (geadviseerd door Zorginstituut Nederland) om het functioneren en de vitaliteit van burgers en de transitie van nazorg naar voorzorg leidend te laten zijn in de organisatie van zorg, is het van belang om inzicht te krijgen in wat er nodig is om professionals en vrijwilligers uit te rusten met competenties en instrumenten om vroegtijdig risico's en problemen te herkennen in het functioneren van burgers (al dan niet in combinatie met klinische problematiek). Wat zijn mogelijke preventieve interventies en waar zijn maatregelen nodig ter compensatie van functieverlies. Om gericht in te spelen op de vraag van burgers en specifieke lokale omstandigheden is inzicht nodig in ondersteuning die zo goed mogelijk rendeeft voor de burger.

Het besluit om de kennislijn Lang Gezond en Actief Leven te eindigen heeft ertoe geleid dat 1. er geen plannen voor deze kennislijn voor 2016 zijn ontwikkeld, 2. de acquisitie en nieuwe samenwerkingsinitiatieven in het najaar 2015 stil zijn komen te liggen en 3. alle lopende projecten en activiteiten in het najaar van 2015 zijn afgerond of teruggegeven aan opdrachtgevers en partners. Sommige onderwerpen worden geïntegreerd in andere kennislijnen. Denk daarbij aan de methodologische onderwerpen en een onderwerp als vitaliteit wat binnen de roadmap Work & Health Technology nog van betekenis kan zijn voor het domein van duurzame inzetbaarheid.

Het ministerie van VWS heeft aangegeven wel interesse te hebben in specifieke resultaten uit Lang Gezond en Actief Leven. Denk daarbij aan de ontwikkelingen op het gebied van functioneringsprofielen, het toepassen van kennis en interventies in de regio/proeftuinen en aan de kennisontwikkeling op het gebied van mondgezondheid. Echter, daar staat tegenover dat voor het geheel van de kennislijn Lang Gezond en Actief Leven het ministerie van VWS geen financiële middelen over heeft. Dit is van doorslaggevende betekenis geweest voor TNO om na 2015 geen middelen van het ministerie van Economische Zaken meer te investeren in Lang Gezond en Actief Leven.

3.2.2 *Uitvoering in 2015*

In algemene zin kan geconstateerd worden dat er veel gerealiseerd is van de voorgenomen plannen voor 2015 van Lang Gezond en Actief Leven. Er is met de diverse resultaten veel impact gegenereerd. Sinds 2011 participeert TNO mede in het kader van dit VP in enkele grootschalige transitietrajecten zoals Leidse Proeftuin Zorg & Welzijn, Vitaal Vechtdal, en Center for Care Technology Research (CCTR). Hierin wordt samen met een scala van stakeholders en partners vorm en inhoud gegeven aan het ontwikkelen en toepassen van innovaties in het licht van de beoogde transitie. Daarmee profileert en positioneert TNO zich landelijk regionaal en lokaal als een geprefereerde innovatiepartner voor gepersonaliseerde preventie en heeft tevens een positie als partner in vergelijkbare Europese initiatieven, waaronder EUNAAPA. Het plan om diverse stakeholders te interesseren voor gezamenlijk gefinancierde projecten op de betrokken thema's bleek echter niet haalbaar, met name door gebrek aan financiële middelen bij beoogde partijen. De onderwerpen binnen Lang Gezond en Actief Leven waar onderscheidend in

Nederland kennis, instrumenten en interventies zijn ontwikkeld, zijn onder meer het verbeteren van de wijk door slimmer gebruik te maken van data (community dashboard), beter anticiperen op de gezondheid en zorg in de toekomst door te het perspectief van functioneren centraal te zetten (functioneringsprofielen: van populatie naar individu en terug), en het faciliteren van vitaliteitsbeleid (o.a. Vita-16©, VitaCoach en VitaDashboard). Naast deze focus zijn er ook een aantal kiemprojecten gerealiseerd, sommige wel en andere niet gerelateerd aan deze onderwerpen. Denk daarbij ook aan methodologische onderwerpen als Participation Action Research, het implementatievraagstuk m.b.t. welke invoerstrategieën aangrijpen op factoren van de individuele professional en factoren van de organisatie waar de professional werkt en de ontwikkeling van een Nederlands instrument om generieke gezondheid gerelateerde kwaliteit van leven te kunnen meten in kinderen.

3.2.3 Output en kennisoverdracht

Rapporten

Chorus, A. M. J., Perenboom, R. J. M., Hoffstetter, H., & Stadlander, M. C. (2015). *Indicatie van de zorgvraag in 2030 : Prognoses van functioneren van de oudere bevolking : Heerlen*. Leiden: TNO.

De Jong-Rubingh, C., & Bausch-Goldbohm, R. (2015). *De eet compleet test : 2-daags voedselconsumptie onderzoek onder kinderen van 1-4 jaar die een kinderdagverblijf bezoeken*. Zeist: TNO.

Hendriksen, I. J. M., & de Vroome, E. M. M. (2015). *Advies EPS somscores en wegingen (vertrouwelijk)*. Leiden: TNO.

Hendriksen, I. J. M., Hofstetter, H., & Hildebrandt, V. H. (2015). *Associaties tussen sedentair gedrag en werk-gerelateerde uitkomstmaten: Resultaten van een cross-sectioneel onderzoek*. Leiden: TNO.

Hildebrandt, V. H., Bernaards, C., & Hofstetter, H. (2015). *Trendrapport bewegen en gezondheid 2000/2014*. Leiden: TNO.

Houtman, I. L. D., & Stege, J. (2015). *Werkdrukonderzoek in het VO*. Leiden: TNO.

Jong-Rubingh, C., & Bausch-Goldbohm, R. (2015). *De eet compleet test : 2-daags voedselconsumptie onderzoek onder kinderen van 1-4 jaar die een kinderdagverblijf bezoeken*. Zeist: TNO.

Otten, W., Rövekamp, T., Keer, M., Graaf, A., & van Keulen, H. M. (2015). *Mogelijkheden voor webbased ondersteuning bij zelfmanagement van type 2 diabetes mellitus*. Leiden: TNO.

Paulussen, G., van Keulen, H. M., & Keer, M. (2015). *Het effect van media-aandacht voor het gebruik van mogelijke ondeugdelijke naalden in het voorjaar 2015 op de bereidheid van moeders om hun dochter te laten vaccineren tegen HPV*. Leiden: TNO.

Peeters, D., Lanting, C. I., & van Wouwe, J. P. (2015). *Peiling melkvoeding van zuigelingen 2015*. Leiden: TNO.

Perenboom, R. J. M. (2015). *Enige prognoses betreffende dementie in de jaren 2014 tot 2030 in de regio deventer*. Leiden: TNO.

Schokker, D., van Hespen, A., Stadlander, M., Chorus, A., van Vliet, K., Delnoij, D., et al. (2015). *Een nieuwe bril, een andere kijk: Het functioneren centraal meneer van buuren en 17 andere casussen*. Leiden ; Diemen: TNO ; Zorginstituut.

Strijk, J. E., Bakhuys Roozeboom, M. M. C., & Wiezer, N. (2015). *Advies net employability score als maat voor duurzame inzetbaarheid (vertrouwelijk)*. Leiden: TNO.

Rapporten niet uitgegeven bij TNO

Alberts, N., Beerling, M., Benschop, K., & etc. (2015). In Schurink-van 't Klooster T. M., de Melker H. E. (Eds.), *The national immunisation programme in the netherlands : Surveillance and developments in 2014-2015*. Bilthoven: RIVM.

Bastiaans, I., Batenburg, R., de Boer, J., Fluitman, M., Iyer, V., Jambroes, M., et al. (2015). *Het wenkende perspectief van voorzorg voor de zorgberoepen : Actieagenda projectgroep beroepen en opleidingen*. Utrecht: Federatie voor Gezondheid (NPHF).

Artikelen Internationaal

Coffeng, J. K., van Sluijs, E. M., Hendriksen, I. J. M., van Mechelen, W., & Boot, C. R. L. (2015). Physical activity and relaxation during and after work are independently associated with the need for recovery. *Journal of Physical Activity and Health*, 12(1), 109-115.

Commissaris, D. A. C. M., Huysmans, M. A., Mathiassen, S. E., Koppes, L. L. J., & Hendriksen, I. J. M. (2015). Interventions to reduce sedentary behavior and increase physical activity during productive work: A systematic review. *Scandinavian Journal of Work, Environment and Health*, , epub 28 December.

Cramm, J. M., Jolani, S., van Buuren, S., & Nieboer, A. P. (2015). Better experiences with quality of care predict well-being of patients with chronic obstructive pulmonary disease in the netherlands. *International Journal of Integrated Care*, 15(April-June 2015)

de Jong-Lenters, M., van Dommelen, P., Schuller, A. A., & Verrips, E. H. W. (2015). Body mass index and dental caries in children aged 5 to 8 years attending a dental paediatric referral practice in the netherlands. *BMC Research Notes*, 8(738)

Duijster, D., de Jong-Lenters, M., Ruiter, C., Thijssen, J., Loveren, C., & Verrips, G. H. W. (2015). Parental and family-related influences on dental caries in children of dutch, moroccan and turkish origin. *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 43(2), 152-162.

Duijster, D., de Jong-Lenters, M., Verrips, E., & van Loveren, C. (2015). Establishing oral health promoting behaviours in children – parents' views on barriers, facilitators and professional support: A qualitative study. *BMC Oral Health*, 15(157)

Dusseldorp, E., Doove, L., & van Mechelen, I. (2015). Quint : An r package for the identification of subgroups of clients who differ in wich treatment alternative is best for them. *Behavior Research Methods*, , epub juni.

Fleuren, M. A. H., van Dommelen, P., & Dunnink, T. (2015). A systematic approach to implementing and evaluating clinical guidelines: The results of fifteen years of preventive child health care guidelines in the netherlands. *Social Science and Medicine*, 136-137, 35-43.

Friederichs, S. A. H., Oenema, A., Bolman, C., Guyaux, J., van Keulen, H. M., & Lechner, L. (2015). Motivational interviewing in a web-based physical activity intervention: Questions and reflections. *Health Promotion International*, 30(3), 803-815.

Gerards, S. M. P. L., Dagnelie, P. C., Gubbels, J. S., van Buuren, S., Hamers, F. J. M., Jansen, M. W. J., et al. (2015). The effectiveness of lifestyle triple P in the netherlands: A randomized controlled trial. *Plos One*, 10(4), e122240.

Gilting, A. M. J., Schouten, L. J., Goldbohm, R. A., Dagnelie, P. C., van den Brandt, P. A., & Weijenberg, M. P. (2015). Vegetarianism, low meat consumption and the risk of colorectal cancer in a population based cohort study. *Scientific Reports*, (5), 13484.

Groothuis-Oudshoorn, C., Chorus, A. M. J., Verrips, G. H. W., & Detmar, S. B. (2015). Development and validation of the dutch version of the london handicap scale. *Journal of Back and Musculoskeletal Rehabilitation*, 28(2), 401-408.

Harmsen, I. A., Bos, H., Ruiter, R. A. C., Paulussen, T. G. W., Kok, G., de Melker, H. E., et al. (2015). Vaccination decision-making of immigrant parents in the netherlands; a focus group study. *BMC Public Health*, 15(1), 1229.

- Hayes, D. J., van Buuren, S., ter Kuile, F. O., Stasinopoulos, D. M., Rigby, R. A., & Terlouw, D. J. (2015). Developing regional weight-for-age growth references for malaria-endemic countries to optimize age-based dosing of antimalarials = développer des références régionales de croissance pour le rapport poids/âge dans les pays où le paludisme est endémique, afin d'optimiser la posologie des médicaments antipaludiques en fonction de l'âge = elaboración de referencias regionales sobre el crecimiento ponderal correspondiente a cada edad para los países donde la malaria es endémica a fin de optimizar la dosificación basada en la edad de los medicamentos contra la malaria. *Bulletin of the World Health Organization*, 93(2), 74-83.
- Huijg, J. M., Dusseldorp, E., Gebhardt, W. A., Verheijden, M. W., van der Zouwe, N., Middelkoop, B. J. C., et al. (2015). Factors associated with physical therapists' implementation of physical activity interventions in the netherlands. *Physical Therapy*, 95(4), 539-557.
- Huijg, J. M., van der Zouwe, N., Crone, M. R., Verheijden, M. W., Middelkoop, B. J. C., & Gebhardt, W. A. (2015). Factors influencing the introduction of physical activity interventions in primary health care: A qualitative study. *International Journal of Behavioral Medicine*, 22(3), 404-414.
- Jansen, F. M., Prins, R. G., Etman, A., van der Ploeg, H. P., de Vries, S. I., van Lenthe, F. J., et al. (2015). Physical activity in non-frail and frail older adults. *Plos One*, 10(4), e0123168.
- Jolani, S., Debray, T. P. A., Koffijberg, H., van Buuren, S., & Moons, K. G. M. (2015). Imputation of systematically missing predictors in an individual participant data meta-analysis: A generalized approach using MICE. *Statistics in Medicine*, 34(11), 1841-1863.
- Joustra, S. D., van der Plas, E. M., Goede, J., Oostdijk, W., Delemarre-Van De Waal, H. A., Hack, W. W. M., et al. (2015). New reference charts for testicular volume in Dutch children and adolescents allow the calculation of standard deviation scores. *Acta Paediatrica, International Journal of Paediatrics*, 104(6), e271-e278.
- Kocken, P. L., van Kesteren, N. M. C., Buijs, G., Snel, J., & Dusseldorp, E. (2015). 'Students' beliefs and behaviour regarding low-calorie beverages, sweets or snacks: Are they affected by lessons on healthy food and by changes to school vending machines? *Public Health Nutrition*, 18(9), 1545-1553.
- Lecheler, S., Keer, M., Schuck, A. R. T., & Hänggli, R. (2015). The effects of repetitive news framing on political opinions over time. *Communication Monographs*, (21), 1-20.
- Maasland, D. H. E., van den Brandt, P. A., Kremer, B., Goldbohm, R. A., & Schouten, L. J. (2015). Consumption of vegetables and fruits and risk of subtypes of head-neck cancer in the netherlands cohort study. *International Journal of Cancer*, 136(5), E396-E409.
- Mollema, L., Harmsen, I. A., Broekhuizen, E., Clijnk, R., de Melker, H., Paulussen, T. G. W. M., et al. (2015). Disease detection or public opinion reflection? content analysis of tweets, other social media, and online newspapers during the measles outbreak in the netherlands in 2013. *Journal of Medical Internet Research*, 17(5), e128.
- Osch, M., Rövekamp, A. J. M., Bergman-Agteres, S., Wijsman, L. W., Ooms, S. J., Mooijaart, S. P., et al. (2015). User preferences and usability of iVitality: Optimizing an innovative online research platform for home-based health monitoring. *Patient Preference and Adherence*, 9, 857-867.
- Putrik, P., Ramiro, S., Chorus, A. M., Keszei, A. P., & Boonen, A. (2015). Socioeconomic inequities in perceived health among patients with musculoskeletal disorders compared with other chronic disorders: Results from a cross-sectional dutch study. *RDM Open*, 1(1), e000045.
- Schmidt, S. C., Sleddens, E. F. C., de Vries, S. I., Gubbels, J., & Thijs, C. (2015). Longitudinal association of neighborhood variables with body mass index in dutch school-age children: The KOALA birth cohort study. *Social Science and Medicine*, 135, 99-108.

- Schreuder, E., van Heel, L., Goedhart, R., Dusseldorp, E., Schraagen, J. M., & Burdorf, A. (2015). Effects of newly designed hospital buildings on staff perceptions: A pre-post study to validate design decisions. *Health Environments Research and Design Journal*, 8(4), 77-97.
- Simons, M., Chinapaw, M. J. M., Brug, J., Seidell, J., & de Vet, E. (2015). Associations between active video gaming and other energy-balance related behaviours in adolescents: A 24-hour recall diary study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 12(32)
- Steene-Johannessen, J., Anderssen, S. A., van der Ploeg, H. P., Hendriksen, I. J. M., Donnelly, A. E., Brage, S., et al. (2015). Are self-report measures able to define individuals as physically active or inactive? *Medicine & Science in Sports & Exercise*, , epub 29 Aug.
- Straker, L. M., Fenner, A. A., Howie, E. K., Feltz, D. L., Gray, C. M., Lu, A. S., et al. (2015). Efficient and effective change principles in active videogames. *Games Health*, 4(1), 43-52.
- Stubbe, J. H., van Beijsterveldt, A. M. C., van der Knaap, S., Stege, J., Verhagen, E., van Mechelen, W., et al. (2015). Injuries in professional male soccer players in the netherlands: A prospective cohort study. *Journal of Athletic Training*, 50(2), 211-216.
- Tak, E. C. P. M., van Hespén, A. T. H., Verhaal, P. F. M., Eekhof, J., & Hopman-Rock, M. (2015). Development and preliminary validation of an observation list for detecting mental disorders and social problems in the elderly in primary and home care (OLP). *International Journal of Geriatric Psychiatry*, , Epub 10 nov.
- Terhal, P. A., Nievelstein, R. J. A. J., Verver, E. J. J., Topsakal, V., van Dommelen, P., Hoornaert, K., et al. (2015). A study of the clinical and radiological features in a cohort of 93 patients with a COL2A1 mutation causing spondyloepiphyseal dysplasia congenita or a related phenotype. *American Journal of Medical Genetics Part A*, 167(3), 1-15.
- van Beijsterveldt, A. M., de Jong, M., Lemmink, K., & Stubbe, J. H. (2015). Training load and health problems in freshman rowers. *BMC Sport Science, Medicine and Rehabilitation*, 1(Suppl 1), 01.
- van Beijsterveldt, A. M. C., Stubbe, J. H., Schmikli, S. L., van de Port, I. G. L., & Backx, F. J. G. (2015). Differences in injury risk and characteristics between dutch amateur and professional soccer players. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 18(2), 145-149.
- van Beijsterveldt, A. M. C., Thijs, K. M., Backx, F. J. G., Steffen, K., Brozicevic, V., & Stubbe, J. H. (2015). Sports injuries and illnesses during the european youth olympic festival 2013. *British Journal of Sports Medicine*, 49(7), 448-452.
- van der Kleij, R., Coster, N., Verbiest, M., van Assema, P., Paulussen, T. G. W. M., Reis, R., et al. (2015). Implementation implementation of intersectoral community approaches targeting childhood obesity: A systematic review. *Obesity Reviews*, 16(6), 454-472.
- van der Kleij, R. M. J. J., Crone, M. R., Paulussen, T. G. W. M., van de Gaar, V. M., & Reis, R. (2015). A stitch in time saves nine? A repeated cross-sectional case study on the implementation of the intersectoral community approach youth at a healthy weight. *BMC Public Health*, 15(1032)
- van der Sluis, G., Goldbohm, R. A., Bimmel, R., Galindo Garre, F., Eling, J., Hoogeboom, T. J., et al. (2015). What augmented physical activity and empowerment can bring to patients receiving total knee replacement: Content, implementation, and comparative effectiveness of a new function-tailored care pathway in a routine care setting. *BioMed Research International*, (745864)
- van Kann, D. H. H., Jansen, M. W. J., de Vries, S. I., de Vries, N. K., & Kremers, S. P. J. (2015). Active living: Development and quasi-experimental evaluation of a school-centered physical activity intervention for primary school children. *BMC Public Health*, 15(1), 1315.
- van Kann, D. H. H., Kremers, S. P. J., Gubbels, J. S., Bartelink, N. H. M., de Vries, S. I., de Vries, N. K., et al. (2015). The association between the physical environment of primary schools and active school transport. *Environment and Behavior*, 47(4), 418-435.
- van Lettow, B., de Vries, H., Burdorf, A., Boon, B., & van Empelen, P. (2015). Drinker prototype alteration and cue reminders as strategies in a tailored web-based intervention

reducing adults' alcohol consumption: Randomized controlled trial. *Journal of Medical Internet Research*, 17(2), e35.

van Lettow, B., de Vries, H., Burdorf, A., Conner, M., & van Empelen, P. (2015). Explaining young adults' drinking behaviour within an augmented theory of planned behaviour : Temporal stability of drinker prototypes. *British Journal of Health Psychology*, 20(2), 305-323.

van Lint, C. L., van der Boog, P. J. M., Romijn, F. P. H. T. M., Schenk, P. W., van Dijk, S., Rövekamp, T. J. M., et al. (2015). Application of a point of care creatinine device for trend monitoring in kidney transplant patients: Fit for purpose? *Clinical Chemistry and Laboratory Medicine*, 53(10), 1547-1556.

van Lint, C. L., van der Boog, P. J. M., Wang, W., Brinkman, W. P., Rövekamp, T. J. M., Neerincx, M. A., et al. (2015). Patient experiences with self-monitoring renal function after renal transplantation: Results from a single-center prospective pilot study. *Patient Preference and Adherence*, (9), 1721-1731.

Vlemmix, F., Rosman, A. N., Rijnders, M. E., Beuckens, A., Opmeer, B. C., Mol, B. W. J., et al. (2015). Implementation of client versus care-provider strategies to improve external cephalic version rates: A cluster randomized controlled trial. *Acta Obstetrica Et Gynecologica Scandinavica*, 94(5), 518-526.

Vooijs, M., Siemonsma, P. C., Heus, I., Sont, J. K., Rövekamp, T. A., & van Meeteren, N. L. (2015). Therapeutic validity and effectiveness of supervised physical exercise training on exercise capacity in patients with chronic obstructive pulmonary disease: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Rehabilitation*, , Epub 8 Oct.

Artikelen Nationaal

Bernaards, C. M., den Besten, L. A. A., & Jansen, Y. J. F. M. (2015). Determinanten van duurzame sportbeoefening bij deelnemers aan bedrijfssport [determinants of long-term sport participation among company sport participants]. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen TSG*, 93(3), 102-108.

Douwes, M., & Hendriksen, I. J. M. (2015). Hoe gevaarlijk is zitten en wat kunnen we eraan doen? feiten over de noodzaak en mogelijkheden voor preventie. *Tijdschrift Toegepaste Arbowedenschappen*, 28(4), 158-162.

Hendriksen, I. J. M., van der Knaap, E. T. W., & van Rooijen, T. (2015). Elektrisch fietsen in het woon-werkverkeer ter vervanging van de auto: Evaluatie van het project fietsen loont. *Tijdschrift Vervoerswetenschap*, 51(4), 3-17.

Herens, M., Wagemakers, A., den Besten, L. A. A., & Bernaards, C. M. (2015). Welke factoren zijn van invloed op duurzaam beweeggedrag bij vrouwen van niet-westerse herkomst? [which factors influence physical activity maintenance in women of non-western origin?]. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen TSG*, 93(3), 93-101.

Hopman-Rock, M. (2015). De mening van : Familie, vrienden en kennissen. *Fysiotherapie & Ouderenzorg*, 29, 9.

Hopman-Rock, M. (2015). De mening van : Beter in het groen. *Fysiotherapie & Ouderenzorg*, 29(2)

Otten, W., Blanson Henkemans, O., & van Empelen, P. (2015). Flipping the consult. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen TSG*, 93(2), 47.

Kuunders, T. J. M., van de Goor, I. A. M., Paulussen, T. G. W. M., van Bon-Martens, M., & Oers, H. A. M. (2015). Kansen en barrières voor implementatie van de landelijke handreiking gezonde gemeente in de GGD-organisatie. *Beleidsonderzoek Online*.

Schuller, A. A., van Dommelen, P., & Poorterman, J. H. G. (2015). Trends in cariësprevalentie bij kinderen en jongeren van 1990-2009 : Een onderzoek in een veranderende context. *Nederlands Tijdschrift Voor Tandheelkunde*, 122(3), 162-167.

van der Klauw, D. M., van den Broek, E., & van Empelen, P. (2015). Intersectorale samenwerking rondom een gezonde wijk [intersectoral coalitions to realize a healthy neighborhood: A delphi-study to priorities, sectors and determinants]. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen TSG*, 93(3), 109-116.

van Kesteren, N. M. C., Kranenburg, K., Keer, M., van Dijk, S., & van 't Hof, M. E.,P. (2015). Co-creatie als hulpmiddel in de ontwikkeling van de SoaSeksCheck. *SekSoa Magazine*, , 4138.

van Lettow, B., Vries, h. d., Burdorf, A., Boon, B., & van Empelen, P. (2015). Aanpak van overmatige alcoholgebruik onder volwassenen in een rct. *Verslaving*, (16 november), 1-14.

van Ulzen, S. L., & van der Pal, S. M. (2015). Blogboek: Geef ouders de eigen regie over het zorgproces, met steun van professionals [blogbook: Empowers parents in giving direction to their child's multi-disciplinary care process, with support of care professionals]. *Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen TSG*, 93(2), 51-52.

Vermaire, J. H., & Loveren, C. (2015). Cariëspreventieve strategieën bij 6-jarigen. een gerandomiseerd, gecontroleerd onderzoek [caries prevention strategies for 6-year-olds. A randomized controlled study]. *Nederlands Tijdschrift Voor Tandheelkunde*, 22(4), 200-208.

Vermaire, J. H., van Loveren, C., Brouwer, W. B. F., & Krol, M. (2015). Een economische evaluatie van 2 cariëspreventie strategieën vergeleken met standaardzorg. *Nederlands Tijdschrift Voor Tandheelkunde*, 22(7), 392-401.

4 Ondertekening

Zeist, 19 februari 2016

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'P' followed by 'B' and a long horizontal line.

Prof. dr. ir. P.M. Bongers
Director Prevention, Work & Health